

DOI: 10.32999/ksu2307-8030/2019-36-3

УДК 339.543(477)

Мудрак Н.О.
*аспірант кафедри міжнародного бізнесу
Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
E-mail: nataliamudrak@gmail.com*

ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ ФІСКАЛЬНО-ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ДЕОФШОРИЗАЦІЇ

Стаття присвячена аналізу процесу реформування фіскально-податкової системи України під впливом стандартів податкової прозорості ОЕСР, плану *BEPS* та правил оподаткування контрольованих іноземних компаній, які розроблені міжнародними регуляторами для боротьби із ухиленням від оподаткування і розмиванням податкової бази як складових офшоризації національної економіки. Досліджені шляхи доступу податкових органів до банківської інформації та принципи надання звітності резидентів відносно закордонних операцій, особливості використання угод по запобіганню подвійного оподаткування на основі міжнародних конвенцій, підписаних Україною. Виявлена обмеженість практики імплементації та інструментів впливу, що існують наразі у законодавчій базі України, для введення прозорості у діяльність бізнес-структур у офшорних юрисдикціях, що у значній мірі гальмує процеси детінізації та деофшоризації національної економіки.

Ключові слова: фіскально-податкова система, офшоризація економіки, угода по запобіганню подвійного оподаткування, контрольована іноземна компанія, деофшоризація.

Мудрак Н.А. ПРОБЛЕМЫ РЕФОРМИРОВАНИЯ ФИСКАЛЬНО-НАЛОГОВОЙ СИСТЕМЫ УКРАИНЫ В КОНТЕКСТЕ ДЕОФШОРИЗАЦИИ

Статья посвящена анализу процесса реформирования фискально-налоговой системы Украины под воздействием стандартов налоговой прозрачности ОЭСР, плана *BEPS* и правил налогообложения контролируемых иностранных компаний, которые разработаны международными регуляторами для борьбы с уклонением от налогообложения и размывания налоговой базы как составляющих офшоризации национальной экономики. Исследованы пути доступа налоговых органов к банковской информации и принципы предоставления отчетности резидентов относительно зарубежных операций, особенности использования соглашений по предотвращению двойного налогообложения на основе международных конвенций, подписанных Украиной. Выявлена ограниченность практики имплементации и инструментов влияния, которые существуют сегодня в законодательной базе Украины, для введения прозрачности в деятельность бизнес-структур в офшорных юрисдикциях, что в значительной мере тормозит процессы детенизации и деофшоризации национальной экономики.

Ключевые слова: фискально-налоговая система, офшоризация экономики, соглашение по предотвращению двойного налогообложения, контролируемая иностранная компания, деофшоризация.

Mudrak Nataliia. PROBLEMS OF THE REFORMING THE UKRAINE'S FISCAL-TAX SYSTEM IN CONTEXT OF DE-OFFSHORIZATION

The peculiarities of implementation of the Minimum Standard of the BEPS Action Plan in Ukraine, the MLI Multilateral Convention, which provides for separate actions of the BEPS Action Plan, taxation rules of controlled foreign companies (CFC) as well as rules for automatic exchange of information under the CRS standard, are investigated. It was found that rising the effectiveness of existing Ukrainian fiscal-tax system according the de-offshorization of the national economy, double tax treaties with offshore jurisdictions is only possible under the OECD criteria for information transparency of the Ukrainian tax system. The article analyzes the implementation of the concept

of CFC into national legislation in connection with the objective need to eliminate the negative consequences of using business offshore schemes. The relationship between national tax and international tax law principles is analyzed on the basis of the ratio of CFC rules, both to the provisions of international tax agreements and to the norms of international legal restrictions. The levels of development of national tax and financial instruments were determined on the basis of international methodological and regulatory approaches to determining the balance between liberalization of national capital markets and systemic financial risks, between optimizing the economic tools for controlling taxation of residents and attracting foreign investors and capital owners, are investigated too. The article analyzes the conditions under which the CFCs are exempt from profit taxation when double taxation treaties are concluding, ensuring timely and complete exchange of tax and financial information between the national fiscal departments. The ways that Ukrainian companies use in low tax zones to restructure their businesses and protect their assets that are not declared in Ukraine are identified. It is about the endorsement by Ukraine of the double taxation treaties for «double tax evasion» (in fact, they do not pay taxes in any of the jurisdictions). The peculiarities of the implementation of the CFC rules as a fiscal component (budget replenishment) and as a regulatory tool to protect and encourage inward investment are investigated separately. Particular attention was paid to the problem of ensuring business security in the context of confidentiality and protection of information while sharing it with other countries in the process of implementing the BEPS plan. It is proved that today the new standards of compliance with the requirements of financial motivate Ukrainian beneficiaries of foreign companies to conduct business under more transparent rules (including the protection of confidentiality of the received information), identify and strengthen weaknesses of business models.

Keywords: fiscal-tax system, offshorization of economy, double taxation treaties, controlled foreign companies, de-offshorization.

Постановка проблеми. Сьогодні міжнародне організаційно-правове регулювання офшорного бізнесу і боротьбу з недобросовісною податковою конкуренцією здійснюється двома організаціями – ОЕСР і ФАТФ – шляхом введення у податкову систему країн-учасниць правил, що ліквідують вигоди від використання офшорних юрисдикцій (перш за все, законодавства про контрольовані іноземні компанії – КІК); полегшують доступ податкових органів до банківської інформації та надання звітності резидентів відносно закордонних операцій; вносять до угод про запобігання подвійного оподаткування (УЗПО) положення про обмін інформацією, взаємодію податкових органів та відмову від укладання угод із «податковими притулками» (що визначаються як країни відмивання «брудних» грошей), а також розробку принципів ефективного податкового адміністрування. Стандарти податкової прозорості ОЕСР плану *BEPS* сприяють обміну податковою інформацією за запитом країни-партнера (бухгалтерська звітність, банківська інформація, інформація про володіння власністю і т.п.). Наразі до багатосторонньої Угоди про автоматичний обмін покращеними звітами (*Multilateral Competent Authority Agreement on Country-by-Country Reporting – MCAA CbCR*) приєдналося вже 104 країни по *CRS MCAA* і 65 держав (територій) по *CbCR MCAA* на основі 77 угод, що застосовуються та перебувають на стадії підписання [1]. При цьому, обміну підлягає інформація про податкових резидентів (персональні дані, інформація про доходи, платежі і залишки на рахунках) і про пасивні організації та особи, що їх контролюють (фінансові дані та бенефіціари), яку надають банки і фінансові інститути (як державні, так і комерційні, трастові і страхові компанії, депозитарії, брокери і т. д.) і яка надалі через механізм *CRS* надається у податкові органи країн, де у клієнта банку зазначена адреса проживання. Вхідження України у міжнародне співтовариство потребує наразі реформування фіскально-податкової системи відповідно до загальних принципів плану *BEPS* у боротьбі із ухиленням від оподаткування і розмиванням податкової бази як складових офшоризації національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням використання офшорного бізнесу для ухилення від оподаткування і регулювання оподаткування КІК присвячені роботи таких західних авторів як Б. Арнольд, Д. Пинто, М. Ланг, К. Билгрин, Д. Сандлер. Розробкою окремих напрямів цих проблем займаються також вітчизняні фахівці у сфері міжнародного оподаткування, такі як Ю. Городніченко, Т. Карнаух, К. Ковальчук, О. Кузнечикова та інші.

Незважаючи на вагомі наукові праці та поточні дослідження, сьогодні відсутня єдина точка зору щодо ефективності існуючих інструментів міжнародних регуляторів у контексті боротьби з розмиванням податкової бази і ухиленням під оподаткування та їх впливу на мікро- та макроекономічну стабільність. Особливо це стосується національних фіскально-податкових систем країн, що здійснюють системні ринкові перетворення, а саме України.

Метою дослідження є аналіз сучасних особливостей реформування фіскально-податкової системи України, пов'язаних із діяльністю міжнародних регуляторних інститутів, уніфікації у сфері законодавства про КІК по розмиванню податкової бази і ухиленню під оподаткування.

Виклад матеріалу дослідження та його основні результати. У сучасній міжнародній практиці ОЕСР і ФАТФ існує ціла низка заходів протидії міжнародному ухиленню від оподаткування, до яких відносять: заходи загального характеру, закріплені на рівні національних законодавств або у судових прецедентах (загальні правила заборони зловживанням платниками податків своїми правами (*abuse*) і отримання необґрунтованої податкової вигоди (наприклад, концепція вдаваних угод (*sham transaction*) або переваги суті над формою (*substance overform*); заходи спеціального характеру, закріплені на рівні національних законодавств держав (правила трансферного ціноутворення, недостатньої капіталізації, оподаткування КІК та ін.); заходи, закріплені у УЗПО (поняття бенефіціарного власника – *beneficial ownership*), положення про обмеження пільг (*limitations on benefit*) [2]. Сьогодні міжнародні угоди *MCAA CbCR* і *MCAA CRS* не лише забезпечують стандартизований і ефективний механізм, який полегшує автоматичний обмін даними, але й визначає послідовність та умови обміну інформацією, практику використання методів шифрування інформації (вимоги захисту даних), умови її обміну на взаємній або не на взаємній основі. Крім того, угоди *MCAA CRS* про обмін інформацією про фінансові рахунки платників податків між країнами на взаємній основі дозволяє: (1) оцінити розмір і структуру іноземних активів холдингов, (2) виявити випадки нерозмірності отриманого прибутку окремими учасниками міжнародної групи компаній (МГК) та їх внесок у створення доданої вартості у ланцюгу поставок, (3) оцінити загальне податкове навантаження за звітний період. Суттєвою складовою угод є те, що глобальна документація містить інформацію, з одного боку, про структуру капіталу і нематеріальних активів МГК та ринки на яких учасники групи здійсню-

ють свою основну діяльність, опис основних чинників, що впливають на фінансовий результат компанії, з іншого – перелік і опис угод про надання послуг, укладених між учасниками групи, загальний опис методик ціноутворення за угодами, які пов'язані з фінансуванням учасників МГК.

Сучасні правила оподаткування КІК (*controlled foreign companies – CFC*) як складова плану BEPS є дієвим способом протидії міжнародному ухиленню від оподаткування, що супроводжується офшоризацією бізнесу, і мають назву *anti-deferral rules* і *anti-avoidance rules* [3]. Вони, по-перше, мають як фіскальну, так і контрольно-інформаційну цілі, визначають «контролюючу особу КІК», засновану на критеріях контролю (юридичному, економічному та фактичному) і доходи КІК, що підлягає оподаткованого (дозволяє уникнути маніпулювання платниками податків пасивною та активною частинами доходів в умовах офшоризації національного бізнесу). По-друге, відносяться до більш широкої групи правових норм, спрямованих на протидію ухиленню від оподаткування поряд із правилами трансферного ціноутворення та правилами недостатньої капіталізації. При цьому, хоча більшість діючих наразі міжнародних податкових угод не містять прямих положень щодо співвідношення із правилами оподаткування КІК, однак міжнародно-правові зобов'язання держав реалізуються на основі використання співвідношення правил КІК і положень та цілей УЗПО. Так, тексти Модельної конвенції ОЕСР про податки на доходи і капітал [4], коментарі до названої конвенції [5], Модельної конвенції ООН про запобігання подвійного оподаткування між розвиненими державами та країнами, що розвиваються, а також міжнародні УЗПО є емпіричною базою при аналізі співвідношення між національними законодавствами про оподаткування КІК і міжнародними зобов'язаннями держав. Загалом, правила КІК як правила «цільової дії» формують правове середовище, у якому платники податків, що створюють або планують створювати іноземні фіктивні компанії і структури з основною метою ухилення від оподаткування, змушені відмовлятися від них.

Прийняття правил КІК є «правилами гри» для всіх учасників завдяки як ефективній їх імплементації у якості «стримуючого» або превентивного заходу (*deterrent effect*), так і протидії ухиленню від оподаткування при недопущенні як перекладання надмірного адміністративного тягаря на платника податків (*effectively preventing avoidance while reducing administrative and compliance burdens*), так і виникнення подвійного оподаткування (*avoiding double taxation*). У сучасній міжнародній практиці співвідношення принципів міжнародного податкового права і національних податкових принципів визначає як особливості імплементації правил КІК у національні законодавства, так і дію норм міжнародно-правових обмежень. Так, фахівці ОЕСР оцінюють щорічні втрати світової економіки від розмиття податкової бази і виводу прибутку з-під оподаткування у 100-240 млрд. дол (або 4-10% загальносвітових податкових зборів), а в Україні ця частка ще вища. Необхідність впровадження в Україні правил BEPS офіційно не викликає спротиву, однак проблеми з'являються за умов їх імплементації державою [6].

У 2018 р. Україна підписала Багатосторонню конвенцію щодо виконання заходів, які стосуються угод про оподаткування, з метою протидії розмиванню бази оподаткування та виведенню прибутку з-під оподаткування, яка передбачає запровадження окре-

мих дій Плану BEPS, що потребують внесення змін до двосторонніх податкових конвенцій, зокрема: Дія 2: «Заходи протидії використанню гібридних інструментів»; Дія 6: «Недопущення зловживання пільгами, передбаченими двосторонніми угодами»; Дія 7: «Запобігання штучному уникненню статусу постійного представництва»; Дія 14: «Удосконалення процедури взаємного узгодження шляхом вирішення спорів». Того ж року Кабінет Міністрів прийняв Постанову № 518 «Про внесення змін до Порядку попереднього узгодження ціноутворення у контрольованих операціях, за результатами якого укладаються договори, що мають односторонній, двосторонній та багатосторонній характер, для цілей трансфертного ціноутворення» [7], головними складовими якої є:

- дія договору про попереднє узгодження ціноутворення (за згодою Державної фіскальної служби – ДФС) може поширюватися на весь звітний період, у якому його було укладено, та на ті звітні періоди, що передують набранню договором чинності, у разі, якщо стосовно таких звітних періодів не була проведена та не проводиться перевірка з питань дотримання платником податків принципу «витягнутої руки»;
- під час процедури узгодження ціноутворення з метою укладення договору дво- або багатостороннього характеру ДФС проводить консультації з іноземними податковими органами;
- строк дії договору не може перевищувати 5 календарних років;
- ДФС може достроково припинити дію договору та зобов'язана письмово повідомити про це платника податків.

Ця Постанова цілком кореспондується із Проектом Закону про внесення змін до Податкового кодексу України (щодо оподаткування прибутку контрольованих іноземних компаній) [8], а сама назва говорить про те, що пропонується ввести певні зміни у оподаткування КІК. Зазначеним законопроектом вводиться поняття КІК, при цьому іноземна компанія/організація вважається контрольованою при наявності наступних умов: вона є нерезидентом-юридичною особою, або іноземною структурою без утворення юридичної особи; її контролюючою особою (юридичною або фізичною) є резидент України. А отже, контролюючою особою, вважається фізична або юридична особа, частка якої у контрольованій іноземній компанії або більше 20%, або більше 10% за умови, що частка участі всіх резидентів України в цій компанії буде становити більше 50% (при визначенні частки фізичних осіб, враховуються як особиста участь так і участь подружжя та/або неповнолітніх дітей). Окрім КІК, вводиться поняття «іноземна структура без утворення юридичної особи» яка визначається як організаційна форма, створена відповідно до законодавства іноземної країни (території) без утворення юридичної особи, що відповідно має право здійснювати діяльність для отримання доходу (прибутку) в інтересах її учасників (пайовиків, довірительів або інших осіб) або інших бенефіціарів (іноземні фонди, партнерства, товариства, трасти, інші форми здійснення колективних інвестицій або довірчого управління).

Суть правил КІК згідно проекту Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо запровадження податку на виведений капітал та імплементації стандартів протидії розмиванню податкової бази та виведення прибутку за кордон» [9] полягає у оподаткуванні контролюваного прибутку іноземних компаній на рівні українських податко-

вих резидентів – фізичних осіб – контролюючих осіб. Такими вважаються фізичні особи – резиденти України, котрі є бенефіціарними власниками КІК, а платником податку стосовно прибутку КІК є контролююча особа. Скоригованим прибутком КІК є її прибуток до оподаткування (виходячи з даних неконсолідованої фінансової звітності компанії, складеної за звітний календарний рік), а розрахована частина прибутку КІК включається до складу загального річного доходу оподаткування контролюючої особи і заноситься до річної податкової декларації та оподатковується за ставкою 18%. Якщо законодавство іноземної юрисдикції не передбачає обов'язкового складання фінансової звітності, контролююча особа повинна забезпечити складання фінансової звітності КІК згідно з міжнародними стандартами. Крім того, на вимогу українського регулятора фінзвітність КІК повинна бути підтверджена письмовим висновком аудиторської компанії, що має право на таку діяльність у відповідній іноземній юрисдикції. Встановлюються значні покарання порівняно зі штрафами, передбаченими за більшість порушень норм Податкового кодексу України. У разі неподання або невчасного подання звітності щодо КІК передбачається накладення штрафу у розмірі 1000 мінімальних зарплат станом на 1 січня звітного року за кожен факт порушення. Невідображення контролюючою особою у звітності КІК операцій, а також інформації про іноземні компанії тягтиме за собою накладення штрафу у розмірі 3% від суми операцій КІК, не вказаних у звіті, або 25% від скоригованого прибутку КІК за відповідний рік. Сплата штрафів не звільняє контролюючих осіб від подання необхідної інформації державним органам.

З метою «заохочення» до ведення прозорого бізнесу та створення умов для унеможливлення ухилення від сплати податків з доходів отриманих із-за кордону, пропонується зобов'язати платників податків повідомляти державну фіскальну службу про участь в іноземних компаніях (якщо частка більше 10%); заснування іноземних структур без створення юридичної особи; КІК, стосовно яких платник податків є контролюючою особою. Повідомлення про участь у КІК подається у строк не пізніше 01 квітня поточного року, наступного за податковим періодом, а у разі припинення участі у КІК платник податку інформує про це контролюючий орган у термін не пізніше одного місяця з дати припинення такої участі. При цьому повідомлення має містити наступну інформацію: а) період, за який подається повідомлення; б) найменування КІК і реєстраційний номер, який присвоєно КІК в країні її реєстрації, код іноземної компанії як платника податків в країні її реєстрації; в) кінцевий термін періоду, за який складається фінансова звітність компанії; г) дата складання фінансової звітності іноземної компанії за фінансовий рік, а також кінцевий термін податкового періоду з податку на прибуток (доходи); д) дата складання аудиторського висновку щодо фінансової звітності іноземної компанії за фінансовий рік (у разі обов'язковості проведення аудиту цієї компанії); е) частка участі платника податку в іноземній компанії, розкриття порядку участі платника податку в іноземній компанії при наявності опосередкованої участі із зазначенням підстав для, по-перше, визнання платника податку контролюючою особою КІК та, по-друге, звільнення прибутку КІК від оподаткування відповідно до Податкового кодексу України. Такі ж вимоги застосовуються і у випадках, коли платники податків, вносять майно в капітал КІК

чи передають його іноземним структурам, які ними засновані, для здійснення довірчого управління (у тому числі у разі коли такі компанії мають нерухоме майно на правах власності). При визначенні бази оподаткування з податку на прибуток КІК та іноземної структури, вона зменшується на суму сплачених дивідендів та на величину прибутку, розподіленого на користь контролюючих осіб або інших вигодонабувачів, відповідно. При цьому, за неподання та/або несвоєчасне неподання вказаної інформації, штрафні санкції становлять 50 тис. грн.

Однак, звільнення від оподаткування прибутку, здійснюється за умови, що постійним місцезнаходженням КІК є країна (територія) з якою Україна уклала УЗПО. Виключенням з цього правила є країни (території), компетентні органи яких не забезпечують своєчасний та повний обмін податковою та фінансовою інформацією на запити ДФС. Крім того, звільнення від оподаткування відбуватиметься лише у разі подання контролюючою особою КІК до фіскальної служби документів, що підтверджують дотримання умов для звільнення. Українські компанії використовують підписані Україною УЗПО для «подвійного ухилення від оподаткування» (фактично не сплачують податки у жодній із юрисдикцій), при цьому структурування бізнесу здійснюється із використанням низькоподаткових зон для захисту власних активів, незадекларованих в Україні, про які офіційно невідомо контролюючим органам. Власне у кожній із країн, як свідчить міжнародна практика, виникали свої проблеми, однак держави, які вже імплементували план *BEPS*, здійснювали покрокові заходи за наступною схемою: «розробка з іноземними експертами законодавства – його адаптація до особливостей країни – прийняття відповідних законів – навчання співробітників, які впроваджують нові норми – модернізація матеріально-технічної бази для якісного обміну інформацією з іншими країнами». Таким чином, наряду із міжнародною угодою про автоматичний обмін податковою інформацією, впроваджується правовий механізм для підвищення прозорості бізнесу [10].

З 2009 р. країни взаємодіють у рамках надання інформації податковими відомствами на запит, але збільшення кількості та складності операцій зумовило необхідність більш регулярної та системної взаємодії. Запроваджене у 2010 р. у США модельне законодавство передбачає надання іноземними фінансовими інституціями інформації щодо податкових резидентів США до податкової адміністрації цієї країни (*FATCA*), є основою для єдиного міжнародного стандарту автоматичного обміну фінансовою інформацією (*Common Reporting Standard*), який сьогодні запроваджено у 102 країнах. Серед них – країни ЄС, для яких умова приєднання є обов'язковою згідно з Директивою ЄС *2014/107/EU*, а також основні класичні низькоподаткові юрисдикції – Панама, Кіпр, Британські Віргінські Острови. Станом на початок 2019 р. активовано понад 3200 двосторонніх взаємних угод із обміну інформацією, у яких беруть участь 90 країн (наприклад, Росією активовано отримання інформації з 82, а Польщею – з 87 країнами). Це дає змогу країнам отримувати інформацію щодо рахунків своїх резидентів (у тому числі фізичних осіб-контролерів іноземних компаній) і визначати порядок оподаткування їх доходів (включно з доходами КІК) [11].

Прийняття правил оподаткування КІК в Україні як антиофшорного заходу короткостроко-

вого характеру – може бути виправдана за умови, якщо окрім мети протидії ухиленню від оподаткування, державою будуть встановлені також інші цілі у прийняте законодавство про КІК. Наприклад, може бути виправдане прийняття правил КІК з переважною фіскальною складовою (поповнення бюджету) або з регулюючою метою захисного характеру (потреба у певний період здійснення протекціоністської економічної політики та заохочення «внутрішнього» інвестування на противагу інвестування за кордон – так званий «антиофшорний» ефект законодавства). Однак, міжнародна практика свідчить, що такі заходи не повинні мати довгострокового характеру, оскільки незбалансоване законодавство (яке захищає значною мірою публічний інтерес, ніж приватний) може призводити до необґрунтованого зменшення як інвестиційної активності українського бізнесу за кордоном, так і іноземного інвестування в Україну. На основі аналізу співвідношення правил оподаткування КІК з деякими правовими принципами і міжнародними податковими угодами можуть бути представлені рекомендації з удосконалення правового регулювання оподаткування КІК в Україні. Використовуючи існуючий досвід правового регулювання оподаткування КІК за рекомендаціями ОЕСР, Україні, при побудові ефективних правил КІК, необхідно внести наступні доповнення у національне податкове законодавство:

а) ввести правило щодо здійснення сутнісного аналізу діяльності КІК в іноземній юрисдикції із врахуванням його результатів;

б) передбачити звільнення від оподаткування прибутку для іноземних компаній, що здійснюють реальну економічну діяльність;

в) передбачити для контролюючих осіб КІК право на заперечення застосування до них правил КІК у випадку, якщо вони можуть довести, що КІК здійснювала реальну економічну діяльність та не мала за мету ухилення від оподаткування;

г) передбачити правило, що виключає одночасне оподаткування 100% прибутку КІК паралельно у фактичної і юридичної контролюючої особи КІК;

д) передбачити додаткові до існуючих умови для визнання міноритарних учасників КІК контролюючими особами;

е) змінити в системі правового регулювання порядок визначення «доходів від пасивних видів діяльності» КІК, зробивши перелік відкритим і виключивши з нього доходи від надання послуг;

ж) ввести у судову практику положення, що «правила оподаткування КІК не суперечать основним правовим принципам рівності, законності і балансу публічного та приватного інтересу». У цьому випадку вони не будуть суперечити міжнародним УЗПО, якщо на рівні національного законодавства або у тексті самої угоди прописане застереження про те, що угода не перешкоджає застосуванню правил оподаткування КІК. Відсутність прямого застереження може призводити до протиріч у тлумаченні правил оподаткування КІК та міжнародних податкових угод і зменшувати ефективність правового регулювання. Надалі, коли українські податкові органи адаптуються до застосування збалансованої версії правил КІК (включаючи здійснення сутнісного аналізу діяльності КІК, як це проводиться у Великобританії та інших країнах ЄС) ці доповнення до правил оподаткування КІК могли б бути враховані.

В Україні сьогодні однією із головних проблем є забезпечення безпеки бізнесу у контексті конфі-

денційності і захисту інформації при обміні нею з іншими країнами як необхідної умови імплементації плану *BEPS*. Банки, які сконцентрували найбільшу базу даних про діяльність українських компаній, на першому етапі відіграють ключову роль у зборі інформації про клієнтів, а НБУ зобов'язує їх ретельно перевіряти грошові потоки клієнтів, використовуючи аналогічні підходи до фінмоніторингу у межах боротьби з фіктивним підприємництвом. Однак, до цього часу законодавчо не прописано, по-перше, які інститути можуть розраховувати на доступ до банківської таємниці і яку інформацію вони зможуть одержувати (оскільки клієнти бачать у банківській таємниці свою безпеку), по-друге, які критерії операцій, що підпадають під категорію «сумнівних». При цьому повномасштабна валютна лібералізація, згідно із законом «Про валюту і валютних операціях», у 2019 р. суттєво гальмується, завдяки існуючим податковим «лазівкам», які спотворюють її картину у контексті зростання курсу гривні. Існує кілька моделей взаємодії між фінансовими установами і офшорними юрисдикціями – за однією з них, банки у межах транспарентності і права контролю потоків капіталу відіграють роль посередників, які згідно з міжнародними принципами і вимогам *FATF* здійснюють моніторинг операцій клієнтів. Так, українські інвестори, які шукають у офшорних юрисдикціях можливості для захисту прав власності, використовують їх для придбання українського зовнішнього боргу, оскільки через них можна придбати державні цінні папери, облігації зовнішньої позики або євробонди будь-якого емітента (наприклад, держбанків під 12% річних). Сьогодні в Україні постійно функціонують від 200 до 1000 кінцевих інвесторів, які використовуючи офшорні схеми заробляють на зовнішньому боргу України, а банки за цих умов виступають агентами, що забезпечують подібні транзакції. Під час політичних і економічних потрясінь (наприклад, зміни уряду в країні), на таких цінних паперах зовнішнього боргу (євробондах) можна одержати до 60% річних у валюті [12]. Щодо українського олігархату – у випадку відсутнього посилення тиску на капітал, що використовує офшорні схеми із залученням міжнародних структур, він і надалі винаходитиме нові «шляхи» по приховуванню капіталу. Більш того, враховуючи активний розвиток міжнародних P2P-транзакцій, які відбуваються між рахунками двох осіб, існує досить вагома підстава щодо «міграції» значної частини транзакцій у «сіру зону», контролювати яку державні регулятори не в змозі (за відсутності відповідних механізмів). У той же час банки цілком здатні не лише залишатися посередниками між цією «сірою» економікою і масивами офіційних потоків капіталу, а й бути підзвітними фінансовому моніторингу та іншим національним наглядовим системам. При цьому, можливість реалізації ефективної державної економічної політики обмежена, з одного боку, існуванням великого тіньового сектору економіки (т. з. «внутрішній офшорний сектор»), а з іншого – недоброзичливою податковою конкуренцією і несприятливою зовнішньою кон'юнктурою. Наразі Україна знаходиться у навіть більш скрутному становищі, ніж інші країни світу – у її економіці існує значний рівень державного боргу за умов загрозливих соціальних і демографічних тенденцій.

Сьогодні до основних податків в Україні, що наповнюють бюджет, відносять прями податки зі ставкою 18% (податок на прибуток та доходи фізичних осіб)

та непрямі податки, закладені в ціну продукції, яку ми споживаємо (акцизний збір, ПДВ). Це, на відміну від більшості країн Європи з прогресивними ставками податків, є специфічною пласкою системою оподаткування (*flat rate*). При цьому, імплементація плану BEPS в умовах інкогерентності (непослідовності) функціонування інституційної системи управління здійснюється на основі принципу обмеженого втручання, яке важко практично реалізувати без уникнення надмірного лобіювання інтересів окремих груп. Тому, Україна стала унікальним випадком, згідно експертних оцінок, поєднання недосконалості інституційної системи державного регулювання, ринкового саморегулювання та макроекономічної нестабільності [13].

Висновки. Дійсно, суть правил КІК полягає у оподаткуванні нерозподіленого прибутку іноземних компаній (структур) на рівні їх контролюючих осіб – акціонерів або бенефіціарів. Тобто, громадянин (резидент) держави (наприклад, у нашому випадку – України), що є одним з власників (прямим або опосередкованим) або контролером у КІК, повинен включити до свого декларованого доходу власну долю у доході компанії, навіть нерозподілену на дивіденди. У цьому випадку встановлення кінцевого бенефіціарного власника «замикає ланцюжок» і дає податківцям можливість пред'являти прямі вимоги фізичним особам, що володіють компанією. Підвищення ефективності податкового контролю за прозорістю фінансових транзакцій усе ще залишається на порядку денному Національного банку, Міністерства фінансів, ДФС та профільного комітету Верховної Ради України. Підписана Україною у 2018 р. Багатостороння конвенція щодо протидії розмиванню бази оподаткування та виведенню прибутку з-під оподаткування потребує внесення змін до двосторонніх податкових конвенцій згідно плану BEPS. Однак, профільні законопроекти з питань імплементації правил автоматичного обміну інформацією за стандартом CRS до законодавства України ще на стадії підготовки, а ДФС України не готова до обміну інформацією та збереження конфіденційності (гарантії останнього є одним із обов'язкових передумов можливості України долучитись до участі в автоматичному обміні інформацією за стандартом CRS). Очікується, що Україна намагатиметься долучитись до автоматичного обміну за стандартом CRS у 2020 р., тобто, отримати та надати перший масив інформації за наслідками звітного 2019 р.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Country-by-Country Exchange Relationships. URL: <http://www.oecd.org/tax/automatic-exchange/country-by-country-exchange-relationships.htm> (дата звернення: 12.07.2019).
2. Van Weeghel S. General report. Tax Treaties and Tax Avoidance: Application of Anti-avoidance Provisions. *Cahiers de Droit Fiscal International*. 2010. Vol. 95a, p. 17–55.
3. ICC. Statement on Controlled Foreign Corporations (CFC) Rules. URL: [http://www.iccwbo.org/Advocacy-Codes-and-Rules/Document-centre/2003/ICC-Statement-on-Controlled-Foreign-Corporations-\(CFC\)-Rules/](http://www.iccwbo.org/Advocacy-Codes-and-Rules/Document-centre/2003/ICC-Statement-on-Controlled-Foreign-Corporations-(CFC)-Rules/) (дата звернення: 12.04.2019).
4. OECD. Model Convention with Respect to Taxes on Income and on Capital. URL: <http://www.oecd.org/ctp/treaties/2014-model-tax-convention-articles.pdf> (дата звернення: 19.03.2019).
5. Commentaries on the Articles of the Model Tax Convention. URL: <http://www.oecd.org/berlin/publikationen/43324465.pdf> (дата звернення: 12.04.2019).
6. CFC Feedback Statement Deloitte Response. September 2018. URL: <https://assets.gov.ie/7371/ea4e0f8323bd4b0288411cad91b15e1c.pdf> (дата звернення: 18.03.2019).

7. Постанова Кабінету Міністрів України про внесення змін до Порядку попереднього узгодження ціноутворення у контрольованих операціях, за результатами якого укладаються договори, що мають односторонній, двосторонній та багатосторонній характер, для цілей трансфертного ціноутворення, № 518 від 04.07.2018. URL: <https://tax.gov.ua/podatki-ta-zbori/zagalnoderjavni-podatki/podatok-na-pributok-pidprii/normativno-pravovi-akti/72991.html> (дата звернення: 17.09.2019).
8. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України (щодо оподаткування прибутку контрольованих іноземних компаній), № 6502 від 25.05.2017. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=61888 (дата звернення: 04.09.2019).
9. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо запровадження податку на виведений капітал та імплементації стандартів протидії розмиванню податкової бази та виведення прибутку за кордон, № 1185 від 29.08.2019. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66488 (дата звернення: 04.09.2019).
10. Все будет BEPS: Как Украина собирается перекрывать налоговые лазейки. 05.11.2018. URL: <https://www.capital.ua/ru/publication/120516-vse-budet-beps-kak-ukraina-sobiraetsya-perekryvat-nalogovye-lazeyki> (дата звернення: 06.09.2019).
11. Контрольовані іноземні компанії: проблеми можливої ідентифікації та майбутнього оподаткування. URL: <http://www.visnuk.com.ua/uk/publication/100010915-kontrolovani-inozemni-kompaniyi-problemi-mozhlyvoi-identifikatsiyi-ta-maybutnogo-opodatkovannya> (дата звернення: 04.09.2019).
12. 12.21 «взрослый» пример использования офшорных схем в Украине. URL: <https://offshorewealth.info/tax-planning/21-grown-up-sample-of-using-offshore-schemes-in-ukraine/> (дата звернення: 04.09.2019).
13. Michał G. Woźniak. Ukraine's Socioeconomic Development in the Environment of Contemporary Global Threats. *IEP*. 2016, no 24, p. 7–27.

REFERENCES:

1. Country-by-Country Exchange Relationships. Available at: <http://www.oecd.org/tax/automatic-exchange/country-by-country-exchange-relationships.htm> (accessed 12 July 2019).
2. Van Weeghel S. (2010). General report. Tax Treaties and Tax Avoidance: Application of Anti-avoidance Provisions. *Cahiers de Droit Fiscal International*, vol. 95a, p. 17–55.
3. ICC. Statement on Controlled Foreign Corporations (CFC) Rules. Available at: [http://www.iccwbo.org/Advocacy-Codes-and-Rules/Document-centre/2003/ICC-Statement-on-Controlled-Foreign-Corporations-\(CFC\)-Rules/](http://www.iccwbo.org/Advocacy-Codes-and-Rules/Document-centre/2003/ICC-Statement-on-Controlled-Foreign-Corporations-(CFC)-Rules/) (accessed 12 April 2019).
4. OECD. Model Convention with Respect to Taxes on Income and on Capital. Available at: <http://www.oecd.org/ctp/treaties/2014-model-tax-convention-articles.pdf> (accessed 19 March 2019).
5. Commentaries on the Articles of the Model Tax Convention. Available at: <http://www.oecd.org/berlin/publikationen/43324465.pdf> (accessed 12 April 2019).
6. CFC Feedback Statement Deloitte Response. September 2018. Available at: <https://assets.gov.ie/7371/ea4e0f8323bd4b0288411cad91b15e1c.pdf> (accessed 18 March 2019).
7. Постанова Кабінету Міністрів України про внесення змін до Порядку попереднього узгодження ціноутворення у контрольованих операціях, за результатами якого укладаються договори, що мають односторонній, двосторонній та багатосторонній характер, для цілей трансфертного ціноутворення, № 518 від 04.07.2018. [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine on amendments to the Procedure of preliminary coordination of pricing in controlled transactions, on the basis of which contracts are concluded that are unilateral, bilateral and multilateral, for the purposes of transfer pricing, no 518, 4 July 2018]. Available at: <https://tax.gov.ua/podatki-ta-zbori/zagalnoderjavni-podatki/podatok-na-pributok-pidprii/normativno-pravovi-akti/72991.html> (accessed 17 September 2019). [in Ukrainian]
8. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України (щодо оподаткування прибутку контрольованих іноземних компаній, № 6502 від 25.05.2017 [Draft Law on Amendments to the Tax Code of Ukraine (on taxation of profits of controlled foreign companies, no 6502, 25 May 2017)]. Available at: [http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=61888](https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=61888) (accessed 4 September 2019) [in Ukrainian]

9. Proekt Zakonu pro vnesennya zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy shchodo zaprovadzhennya podatku na vyvedenny kapital ta implementatsiyi standartiv protydiy rozmyvannyu podatkovoyi bazy ta vyvedennya prybutku za kordon, № 1185 vid 29.08.2019. [Draft Law on Amendments to the Tax Code of Ukraine on the introduction of capital tax and the implementation of anti-taxation standards and removal of profits abroad no 1185, 29 August 2019]. Available at: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66488 (accessed 4 September 2019) [in Ukrainian]
10. Vse budet BEPS: Kak Ukraina sobirayetsya perekryvat nalogovyye lazeyki. 05.11.2018. [Everything will be BEPS: How Ukraine is going to cover tax loopholes]. Available at: <https://www.capital.ua/ru/publication/120516-vse-budet-beps-kak-ukraina-sobiraetsya-perekryvat-nalogovye-laze> (accessed 6 September 2019) [in Ukrainian]
11. Kontrolovani inozemni kompanii: problem mozhlivoi identyfikatsii ta maibutnogo opodatkovannia [Controlled foreign companies: problems of possible identification and future taxation]. Available at: <http://www.visnuk.com.ua/uk/publication/100010915-kontrolovani-inozemni-kompaniyi-problemi-mozhlyvoyi-identifikatsiyi-ta-maybutnogo-opodatkovannya> (accessed 4 September 2019) [in Ukrainian]
12. «vzroslyy» primer ispolzovaniya offshornykh skhem v Ukraine [21 «adult» example of using offshore schemes in Ukraine]. Available at: <https://offshorewealth.info/tax-planning/21-grown-up-sample-of-using-offshore-schemes-in-ukraine/> (accessed 4 September 2019). [in Ukrainian]
13. Michał G. Woźniak (2016). Ukraine's Socioeconomic Development in the Environment of Contemporary Global Threats. *IEP*. no 24, p. 7–27.

*Стаття надійшла до редакції 07.11.2019.
The article was received 07 November 2019.*